

AKADEMIA KATOLICKA W WARSZAWIE
COLLEGIUM BOBOLANUM

**PORADNIK STANDARDÓW
PISANIA I FORMATOWANIA
PRACY KOŃCOWEJ**

ver. 2022.08.22

Przedstawiamy zbiór wskazówek pomocnych do poprawnego napisania pracy licencjackiej lub magisterskiej według standardów obowiązujących na Akademii Katolickiej w Warszawie – Collegium Bobolanum. Przyjęty styl bazuje na amerykańskim stylu pisania prac publikowanym w poradniku dla studentów i naukowców:

Kate L. Turabian. *Manual for Writers of Research Papers, Theses, and Dissertations* (<https://www.chicagomanualofstyle.org/turabian/citation-guide.html>)

Jest to dostosowana dla studentów i naukowców wersja szerszego poradnika dla pisarzy publikowanego i aktualizowanego przez Chicago University Press od 1906 roku:

Chicago Manual of Style (<https://www.chicagomanualofstyle.org/>)

Styl Chicago redagowania tekstu po raz pierwszy został użyty w 1890 roku przez studentów Uniwersytetu Chicagowskiego. Styl Chicago jest bardzo popularny w publikacjach historycznych i jest używany także w publikacjach polskojęzycznych. Styl ten jest dostępny jako rozszerzenie programu Zotero służącego do zarządzania bibliografią i przypisami. Współpracuje z pakietem Libre Office za pośrednictwem środowiska Java.

1. Format pracy i tekstu

1.1. Marginesy dla pracy wydrukowanej na kartkach jednostronnie

OPCJA EDYTORA TEKSTU „WORD”:

- lewy: 3,0 cm
- prawy: 2,0 cm
- górny: 2,5 cm
- dolny: 2,5 cm
- na oprawę: 0 cm
- nagłówek: 1,5 cm
- stopka: 1,5 cm

1.2. Odstęp między wierszami – interlinia

OPCJA EDYTORA TEKSTU „WORD”:

- tekst właściwy: 1,5 wiersza
- tekst przypisu: pojedyncze
- tekst w tabeli, w opisie tabeli, wykresu itp.: pojedyncze

1.3. Tabulatory

OPCJA EDYTORA TEKSTU „WORD”: wielkość wcięcia (tabulatora): 0,5 - 1

1.4. Czcionka

OPCJA EDYTORA TEKSTU „WORD”:

- prosta, „nieudziwniona”: Times New Roman, 12 pt
- wielkość (rozmiar i proporcje):

□ czcionki tekstu właściwego:	12
□ czcionki tytułu rozdziału, spisu treści, bibliografii itp.:	17
□ czcionki tytułu podrozdziału:	15
□ czcionki paragrafu:	13
□ czcionki przypisu:	9
□ czcionki w tabeli, w opisie tabeli lub wykresu:	9
□ czcionki numeru strony:	10

1.5. Numeracja

OPCJA EDYTORA TEKSTU „WORD”:

- **strony pracy:** numeracja ciągła, cyframi arabskimi; strona tytułowa, strony zawierające „Spis treści”, „Wykaz skrótów” powinny być liczone, ale numer powinien być niewidoczny (w programie WORD można numer ukryć na danej stronie wybierając odpowiednią funkcję lub wyłączając funkcję wstawiania numeru na pierwszej stronie dokumentu).
- **odsyłacze:** każdy rozdział od nowa (dotyczy także „Wstępu” i „Zakończenia”) – umieszczane na dole strony; dopuszcza się także numerację ciągłą – w całej pracy;
- **tabele, diagramy, rysunki, zdjęcia i wykresy:** numeracja ciągła (na końcu pracy, po „Bibliografii”, należy wówczas zamieścić stosowny wykaz), przy czym każdy rodzaj przedstawienia graficznego (schemat, tabela itp.) posiada odrębną numerację.

1.6. Justowanie

OPCJA EDYTORA TEKSTU „WORD”:

- tytuł pracy, nazwisko autora, nr albumu, miejsce i data: wyśrodkowane
- tekst właściwy: obustronne
- tytuł rozdziałów i podrozdziałów: wyśrodkowane
- tekst przypisu: obustronne
- tekst tabeli lub schematu: do lewej lub obustronne
- tekst opisu tabeli lub schematu (tytuł oraz źródło): wyśrodkowane lub do lewej

1.7. Odsyłacze do przypisów

OPCJA EDYTORA TEKSTU „WORD”:

- Odsyłacz, czyli numer towarzyszący przypisowi powinien być zawsze umieszczony w tekście nieco powyżej linii druku. W polskiej tradycji edytorskiej odsyłacze oznacza się cyframi arabskimi. Odsyłacz powinien zasadniczo znajdować się **przed znakiem interpunkcyjnym** (kropką, przecinkiem). Wyjątek stanowią zdania kończące się skrótami (itp. itd., etc.). Wówczas po odsyłaczu nie stawia się już kropki.

- Często zdarza się, że odsyłacz do przypisu znajduje się na jednej stronie, zaś tekst przypisu „przeskakuje” na stronę następną. W takiej sytuacji należy unikać jakichkolwiek jednostkowych korekt i starać się rozwiązać ten problem systemowo. Tajemnica zgodności stron odsyłaczy i tekstów przypisów tkwi we właściwym zgraniu: marginesów i wielkości czcionki.

1.8. Dzielenie wyrazów

OPCJA EDYTORA TEKSTU „WORD”:

- sposób dzielenia: „dziel wyrazy automatycznie”
- strefa przenoszenia: 0,5-1,0 cm
- ograniczenie przenoszenia: do 2 wersów w kolejności
- absolutnie nie należy dzielić wyrazów występujących w nagłówkach

1.9. Akapity

Akapity, czyli wcięcia w tekście właściwym (dokonywane przy pomocy tabulatora ustawionego w zakresie 0,5-1 lub też poprzez zastosowanie większej interlinii) służą do **oddzielania od siebie pewnych sekwencji myślowych**. Akapit stanowi zazwyczaj osobny etap refleksji. W akapicie każde zdanie powinno być kontynuacją poprzedniego. A zatem akapit **powinien charakteryzować się spójnością wewnętrzną i zewnętrzną**.

Podobnie jak cały tekst, akapit posiada budowę trójczłonową (tzw. rama lub formuła akapitowa). Składa się na nią: informacja początkowa (teza wyjściowa), wypowiedź rozwijająca oraz podsumowanie. Dzięki umiejętnemu stosowaniu akapitów, tekst pracy staje się przejrzysty i wygodny w lekturze. Przyjmuje się, że akapit stanowić mogą **minimum dwa zdania złożone** (tylko wyjątkowo można stosować akapity jednozdaniowe). Na jednej stronie powinny znaleźć się co najmniej dwa akapity. Nie jest to jednak reguła sztywna.

Stosując akapity należy unikać tzw. „wdów” i „bękartów” (terminologia korektorska). „**Wdowa**” nazywa się wiersz występujący na końcu akapitu, który liczy sobie mniej niż siedem znaków (nie liter). „**Bękart**” natomiast jest ostatnim wierszem akapitu, który nie mieści się u dołu strony i zostaje przeniesiony do góry strony następnej. Celem uniknięcia tych błędów należy przeformułować zdanie lub też zastosować opcję zagęszczania odstępów między znakami.

1.10. Wyróżnienia w tekście

Należy przyjąć zasadę ograniczania do niezbędnego minimum wyróżnień w tekście, który powinien być zredagowany w sposób tak klarowny, że stosowanie dodatkowych zabiegów graficznych nie jest w zasadzie konieczne. Na ogół wystarcza, że wyróżnia się tytuł pracy, rozdziałów (i podrozdziałów). Wyróżnień dokonuje się głównie dzięki zastosowaniu następującego formatowania tekstu:

- *kursywa* jest stosowana do wyrażen i zwrotów obcojęzycznych;
- **WERSALIKI** (wielkie litery), znajdują zastosowanie np. w pisaniu tytułów rozdziałów;
- **pogrubienia**, tzw. „wyboldowania” stosuje się do wyróżnienia wyjątkowych definicji, twierdzeń i kluczowych sformułowań;
- podkreślenia (to stara forma wyróżnienia używana przy pisaniu na maszynie do pisania) są niewskazane ze względu na to, że pogarszają czytelność tekstu;
- **d r u k r o z s t r z e l o n y** (to stara forma wyróżnienia używana przy pisaniu na maszynie do pisania) jest zakazany ze względu na wyszukiwarki tekstu, które takiej treści nie są w stanie wyszukać.

Osobny problem stanowi **wyróżnianie poszczególnych partii tekstu**. Wyróżnia się przede wszystkim **tytuły głównych części pracy** („Spis treści”, „Wykaz skrótów”, „Wstęp”, „Bibliografia” itp.). Szczególną uwagę należy zwrócić na **wyróżnianie tytułów rozdziałów, podrozdziałów i paragrafów**.

Tytuły rozdziałów należy wyśrodkowywać oraz obniżyć wysokość pierwszego wiersza o kilka centymetrów od górnej krawędzi strony. W celu graficznego wyróżnienia tytułu rozdziału, należy również zachować zwiększony odstęp (wszędzie identyczny) między nim a występującym po nim pierwszym wersem tekstu. Powinno się również zastosować większą czcionkę i „wyboldowanie” (pogrubienie).

Każdy rozdział oraz fragment tekstu na prawach rozdziału należy zawsze **zaczynać od nowej strony**. W przypadku, gdy tytuł rozdziału nie mieści się w jednym wierszu, należy **go logicznie podzielić** (nie dzielić wyrazów!). W jednej linii powinny znajdować się wyłącznie wyrazy tworzące pewną całość.

W tytułach rozdziałów nie należy stosować żadnych skrótów. **Tytułów rozdziałów nie należy kończyć kropką**. Wyróżnienia tytułów rozdziałów powinny być stosowane jednolicie w całej pracy.

Powyższe uwagi odnoszą się również do tytułów **podrozdziałów i paragrafów**, z tym jednak wyjątkiem, że nie należy rozpoczynać ich od nowej strony (wyjątek stanowi sytuacja, w której tytuł podrozdziału lub paragrafu znajduje się w ostatnich wersach), zaś ich wyróżnienie powinno być relatywnie słabsze od tytułów rozdziałów.

1.11. Wyliczenia w tekście

Podobnie jak w przypadku wyróżnień, wyliczenia w samym tekście należy stosować z umiarem. Praca magisterska nie może stać się „wyliczanką”. Jeżeli dany tekst można z powodzeniem przedstawić w zwykłej formie, należy na tym poprzestać. Jeżeli natomiast autor pracy żywi uzasadnione przekonanie, że wyliczenie w postaci liter, cyfr lub innych znaków nada jej bardziej przejrzysty charakter, ma prawo to uczynić, nie nadużywając jednak tej formy prezentacji. W pracy magisterskiej występować mogą wyliczenia, na początku których do zaznaczenia hierarchii stosuje się następujące oznaczenia:

- cyfry rzymskie: I, II, III, ...
- litery wersalikowe: A, B, C, ...
- cyfry arabskie: 1, 2, 3, ...
- litery małe: a, b, c, ...
- myślniki: –
- inne (np. gwiazdki, kwadraciki itp.)

Oznaczenia cyfrowe i literowe są **oddzielane od tekstu nawiasami lub kropkami**. Przyjmuje się zasadę, że po kropkach należy pisać od wielkiej litery, zaś po nawiasach od małej.

Wymieniane pozycje (o ile stosuje się nawiasy lub inne znaki graficzne – np. myślniki, gwiazdki) **należy zakończyć przecinkiem lub średnikiem, a na końcu kropką**. Jeżeli wyliczenia w tekście nie są złożone (wielopoziomowe) należy ograniczyć się do małych liter, myślników lub innych znaków graficznych.

Osobny problem stanowi **wyliczanie poszczególnych partii tekstu**. Chodzi tutaj przede wszystkim o **numerację rozdziałów i podrozdziałów**. Przy wielostopniowym podziale tekstu kolejność i hierarchię jego części można zaznaczać **numeracją cyfrową wielorzędową** (układ dziesiętny, numeryczny) lub też **numeracją cyfrowo-literową** (układ alfabetyczno-numeryczny, mieszany).

Numeracja cyfrowa wielorzędowa polega na oznaczeniu każdej wyodrębnionej części tekstu cyfrą arabską. Pierwsza cyfra oznacza główny podziałnik treści pracy, tj. rozdział (1.,2.,3., ...); druga i następne cyfry oddzielone od siebie kropką oznaczają podrozdziały (czyli rozdziały drugiego stopnia – 1.1., 1.2., ...) oraz paragrafy (rozdziały trzeciego stopnia – 1.1.1., 1.1.2., ...).

Z kolei **numeracja cyfrowo-literowa tekstu** polega na nadaniu rozdziałom kolejnych numerów w postaci np. cyfr rzymskich (I, II, III, ...), a podrozdziałom – kolejnych numerów cyfr arabskich, tym razem już bez konieczności powtarzania cyfry rzymskiej rozdziału (1.,2.,3., ...). Natomiast paragrafy oznacza się wówczas wielkimi lub małymi literami alfabetu łacińskiego (A., B., C., ... lub a., b., c., ...).

W bardziej złożonych i objętościowo dużych pracach ma miejsce **podział na „Części”**, w obrębie których znajdują się **„Sekcje”**. Dopiero w ich ramach następują ww. podziały na rozdziały, podrozdziały i paragrafy.

Układ numeryczny musi być jednolity w skali całej pracy. Nie numeruje się niektórych części pracy na prawach rozdziału, tzn. „Spisu treści”, „Wykazu skrótów”, „Wstępu”, „Zakończenia”, „Bibliografii”, poszczególnych wykazów, „Aneksu”.

Należy ponadto pamiętać, że **każda kolejna część pracy** („Wstęp”, „Wykaz skrótów”, kolejne rozdziały, „Zakończenie”, „Bibliografia”, „Streszczenie”, „Aneks”) **powinna rozpoczynać się od nowej strony.** Dodatkowo warto tytuł danej części – o czym była już mowa – zamieścić kilka centymetrów (4 cm) poniżej górnej linii kolumny.

1.12. Strona tytułowa

Na pierwszej stronie pracy powinna być umieszczona strona tytułowa:

**AKADEMIA KATOLICKA W WARSZAWIE
COLLEGIUM BOBOLANUM**

Michał Kucharski

Nr albumu: TS/978

**Cierpienie człowieka
w świetle posoborowego nauczania Kościoła**

Praca magisterska

Kierunek: teologia

Promotor: prof. AKW dr hab. Jan Kowalski SJ

WARSZAWA 2025

1.13. Oświadczenie o autorstwie

Wymóg oryginalności pociąga za sobą konieczność zamieszczenia na drugiej stronie pracy dyplomowej **Oświadczenia samodzielności pracy**, w brzmieniu:

Oświadczenie kierującego pracą

Oświadczam, że niniejsza praca została przygotowana pod moim kierunkiem i stwierdzam, że spełnia ona warunki do przedstawienia jej w postępowaniu o nadanie tytułu zawodowego.

.....

data

.....

podpis kierującego pracą

Oświadczenie autora pracy

Świadom/a odpowiedzialności prawnej oświadczam, że niniejsza praca dyplomowa została napisana przeze mnie samodzielnie i nie zawiera treści uzyskanych w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami.

Oświadczam również, że przedstawiona praca nie była wcześniej przedmiotem procedur związanych z uzyskaniem tytułu zawodowego w wyższej uczelni.

Oświadczam ponadto, że niniejsza wersja pracy jest identyczna z załączoną wersją elektroniczną.

.....

data

.....

podpis autora pracy

Oświadczeniu powinna towarzyszyć informacja o dacie oraz miejscu jego sporządzenia, jak również własnoręczny podpis magistranta.

1.14. Spis treści

Na trzeciej stronie powinien znaleźć się Spis treści według wzoru:

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	3
WSTĘP	4
ROZDZIAŁ 1. ISTOTA CIERPIENIA.....	10
1.1. Geneza cierpienia	10
1.1.1. Przyczyny i skutki cierpienia	11
1.1.2. Cierpienie cielesne i duchowe	14
1.2. Antropologiczne ujęcie cierpienia	17
1.2.1. Cierpienie w czasie i poza czasem	18
1.2.2. Cierpienie skończone i nieskończone.....	21
1.3. Cierpienie ‘nie ludzkie’.....	23
1.3.1. Cierpienie aniołów.....	24
1.3.2. Cierpienie Boga	27
ROZDZIAŁ 2. SENS CIERPIENIA.....	31
2.1. Dobro i zło cierpienia	31
2.1.1. Dobro cierpienia z powodu zła.....	32
2.1.2. Dobro cierpienia zawinionego i niezawinionego.....	35
2.2. Grzech jako źródło i przyczyna cierpienia.....	39
2.2.1. Zło upadłych aniołów poprzedzające ludzki grzech	40
2.2.2. Grzech pierwotny	43
ROZDZIAŁ 3. ZROZUMIENIE TAJEMNICY CIERPIENIA	66
3.1. Poszukiwanie prawdy o cierpieniu.....	67
3.1.1. Nieuchronność śmierci	68
...	
ZAKOŃCZENIE.....	86
BIBLIOGRAFIA.....	90
SPIS TABEL	95
SPIS RYSUNKÓW.....	96
SPIS WYKRESÓW.....	97
STRESZCZENIE	98

1.15. Tabele i tablice

Prezentacje graficzne w postaci: tabel (i tablic), wykresów, diagramów, rysunków, schematów i fotografii stanowią znaczące urozmaicenie pracy dyplomowej. Należy jednak wystrzegać się w tym względzie przerostu formy nad treścią, pamiętając, że poszczególne przedstawienia graficzne pełnią rolę służebną wobec treści i mają za zadanie doskonalsze jej zobrazowanie, wyrażenie. Należy je stosować z umiarem i rozważą, ażeby treść pracy nie zeszła na plan drugi, tonąc w nadmiarze „ozdobników”. Dobrze opracowana prezentacja graficzna, będąca efektem rzetelnej analizy, stanowi szczególnie cenioną wartość.

Poniżej zostaną wymienione podstawowe cechy i wymagania związane z poszczególnymi prezentacjami. Jeżeli prezentacje graficzne umieszczone zostały w tekście pracy, a nie w „Aneksie”, należy pamiętać ponadto o **zamieszczeniu ich spisu na końcu pracy – zaraz po „Bibliografii”, a przed „Aneksem” (załącznikami)**. Na osobnych stronach należy wówczas wykonać zestawienie zaprezentowanych w pracy: tabel, wykresów, diagramów, schematów i rysunków oraz fotografii. W spisie tym nie ma w zasadzie potrzeby powtarzania za każdym razem nazwy „tabela” czy „diagram” (rozstrzyga o tym sam tytuł – „Wykaz tabel”, „Wykaz diagramów” itp.). Wystarczy więc, że wymieni się numer, np. tabeli, jej tytuł oraz stronę pracy, na której się ona znajduje.

W terminologii wydawniczej często występuje utożsamianie obydwu pojęć: tabela i tablica. Czasami jednak przyjmuje się rozróżnienie, stwierdzając, iż **tabele** oznaczają zestawienie danych uszeregowanych w odpowiednie rubryki (dane o charakterze cyfrowym, słowno-cyfrowym, słownym), zaś **tablice** posiadają – oprócz owych zestawień – także różne formy graficzne (np. wykresy, diagramy). W obrębie pracy magisterskiej należy stosować konsekwentnie obydwie nazwy, chyba że przyjmie się tożsamość obydwu terminów. Wyróżnia się dwa rodzaje tabel:

- a) **tabele porządkowe (zbiorcze)** – służą one do uporządkowania zbioru wyników badań; chodzi w tym przypadku o **proste odwzorowanie** w postaci graficznej sumy uzyskanych danych;
- b) **tabele pogładowe** – służą one do prezentacji określonych prawidłowości lub powiązań występujących w zbiorze wyników badań; mamy w tym przypadku do czynienia z **pewną formą analizy treści**.

1.16. Wykresy

Wykresy są graficznymi odwzorowaniami zależności między dowolnymi wielkościami. Zakres stosowania wykresów może być różny. Najczęściej spotyka się:

- a) **wykresy dynamiczne** – przedstawiające zmiany badanego czynnika lub parametru (czynników lub parametrów) w czasie;
- b) **wykresy funkcyjne** – przedstawiające zależności co najmniej dwóch zmiennych.

W zasadzie wykresy służą realizacji tych samych celów co tabele statystyczne, jednak sam sposób realizacji tych celów jest odmienny. Wykresy przedstawiają właściwości danego zjawiska w sposób bardziej zwięzły, a przez to mniej dokładny. Ich główną zaletą jest przejrzystość.

W przypadku wykresów obowiązują podobne wymagania formalne jak ma to miejsce w odniesieniu do tabel i tablic (numeracja, opis, stosowane skróty, źródło, położenie na stronie i w pracy, czcionka, akapit, opis poszczególnych części).

1.17. Diagramy

Diagramy są graficzną formą przedstawiania porównywanych wielkości (**diagramy porównawcze**) lub podziału określonej całości na części (**diagramy strukturalne**). W przypadku diagramów obowiązują podobne wymagania formalne jak ma to miejsce w odniesieniu do tabel i tablic (numeracja, opis, stosowane skróty, źródło, położenie na stronie i w pracy, czcionka, akapit, opis poszczególnych części).

1.18. Schematy i rysunki

Rysunki i schematy podzielić można na cztery główne grupy:

- a) **wymiarowe** – wykonywane w określonej skali i uwzględniające precyzyjne przedstawienie wszystkich szczegółów;
- b) **poglądowe** – wykonywane bez uwzględnienia skali, za to z zaznaczeniem wszystkich istotnych szczegółów;
- c) **ideowe** – wykonywane bez uwzględnienia skali i wszystkich szczegółów;
- d) **tekstowe** – stanowiące pewną pośrednią formę między tabelami i schematami ideowymi; zawierają one układy tekstowe połączone liniami (np. schematy organizacyjne).

W przypadku wykresów obowiązują podobne wymogi formalne jak ma to miejsce w odniesieniu do tabel i tablic (numeracja, opis, stosowane skróty, źródło, położenie na stronie i w pracy, czcionka, akapit, opis poszczególnych części).

1.19. Fotografie

W pracach magisterskich czasami wskazane jest umieszczenie fotografii. Wyróżnia się w tym przypadku dwa główne rodzaje fotografii:

- a) **fotografię naukowo-techniczną** – np. fotografia rentgenowska znaleziska, mikroskopowa, stroboskopowa itp.;
- b) **fotografię dokumentacyjną** – czyli fotografię rejestrującą stan przedmiotów bądź wydarzeń zachodzących obecnie lub w przeszłości, których nie można zaprezentować inaczej, aniżeli posługując się fotografią (mogą to być np. zdjęcia graffiti, jeśli autor pisze pracę na temat treści ideologicznych umieszczanych na murach).

1.20. Objętość

Orientacyjna objętość poszczególnych typów prac pisemnych aprobowanych w Collegium Bobolanum wynosi:

Typ pracy	Liczba stron	Liczba znaków
Recenzja	ok. 2-3	ok. 3000
Referat	ok. 10	ok. 23.000
Praca semestralna	ok. 15	ok. 34.000
Praca licencjacka	40 – 50	65.000 – 80.000
Praca magisterska	70 – 100	161.000 – 230.000

1.21. Sposób oprawy i przekazania do archiwum

Zaprobowana ostatecznie przez promotora praca powinna być odpowiednio oprawiona (klejona, szyta lub oprawiona tzw. metodą zaciskową) w maksymalnie **czterech egzemplarzach**. Są one przeznaczone dla:

- 1) archiwum AKW Collegium Bobolanum (Biblioteki Bobolanum) – egz. obowiązkowy
- 2) promotora – egz. opcjonalny (jeśli będzie takie życzenie, to wystarczy pdf)
- 3) recenzenta – egz. opcjonalny (jeśli będzie takie życzenie, to wystarczy pdf)
- 4) autora (przydatny na obronie pracy)

W Sekretariacie do archiwum/biblioteki przekazuje się obowiązkowo:

- pracę oprawioną w okładkę sztywną, zadrukowaną jednostronnie
- plik w czytelnym formacie PDF, w którym można wyszukać tekst i go skopiować (przesyłając e-mailem do Sekretariatu).

2. Skróty i symbole

W każdej w zasadzie pracy dyplomowej używa się **skrótów** zarówno **pojedynczych wyrazów** (np. prof., dr, ks., inż.), jak i **połączeń skrótów kilku wyrazów**, czyli tzw. **skrótowców** (zazwyczaj pierwszych liter tych wyrazów pisanych z wielkich liter; najczęściej pomija się przyimki, np. KEP, OBWE, ONZ).

Skrótów i symboli używa się w celu ograniczenia powtórzeń długich nazw, które w efekcie utrudniają lekturę pracy. Do stosowania skrótów należy uciekać się, **gdy dana nazwa jest często używana w pracy** i jej wielokrotne powtarzanie w pełnym brzmieniu niepotrzebnie zwiększałoby objętość dzieła.

2.1. Przedmiot skrótu i symbolu

W przypadku skrótów powszechnie znanych i niebudzących wątpliwości nie stosuje się procedury ich wyjaśniania. Poza katalogiem skrótów dotyczących zapisów bibliograficznych (zamieszczonych w dalszej części pracy), dodatkowego wyjaśnienia nie wymagają m. in. następujące pozycje:

bm.	– bieżącego miesiąca
br.	– bieżącego roku
cm	– centymetr
dr	– doktor
dra lub dr.	– doktora
godz.	– godzina
hab.	– habilitowany
i nast.	– i następne
itd.	– i tak dalej
itp.	– i tym podobne
jn.	– jak niżej
jw.	– jak wyżej
km/h	– kilometrów na godzinę

m	– metr
m. in.	– między innymi
np.	– na przykład
ok.	– około
prof.	– profesor
pt.	– pod tytułem
r.	– rok (roku)
s.	– strona
tj.	– to jest
tzn.	– to znaczy
ub. m.	– ubiegłego miesiąca
ub. r.	– ubiegłego roku

2.2. Wyjaśnianie skrótów i symboli

Przyjmuje się, że gdy w pracy magisterskiej pojawia się **ponad dziesięć skrótów** nazw, terminów, jednostek, symboli itp. niewystępujących w słowniku (powszechnie przyjęte skróty nie wymagają bowiem w ogóle wyjaśnienia), należy **sporządzić i zamieścić kompletny wykaz użytych skrótów** z podaniem ich znaczenia i pełnej nazwy.

Wykaz **skrótów/symboli sporządza się na osobnej stronie**. Najlepiej wykonać to w układzie trójkolumnowym, podając najpierw skrót lub symbol, następnie odnośnik (myślnik) oraz odpowiadające skrótowi/symbolowi znaczenie (pełna nazwa). Wykazy te zamieszcza się – w odróżnieniu od „Wykazu tabel”, „Wykazu diagramów”, „Wykazu schematów” itp. – **na początku pracy, zaraz po „Spisie treści”** (w którym stanowią one pierwszą pozycję), a **przed „Wstępem”**. Poszczególne skróty i symbole powinny być zaprezentowane **w porządku alfabetycznym**. Ponadto należy zwrócić szczególną uwagę, czy aby dany skrót nie posiada dwóch lub więcej odpowiedników (nie ma on wówczas żadnego znaczenia i stanowi poważny błąd w pracy).

W przypadku, gdy w pracy występuje **mniej niż dziesięć skrótów** w zasadzie wystarczy, że **pierwszy raz użyje się pełnej nazwy i poczyni w nawiasie zastrzeżenie o tym, że w dalszej części prowadzonego wywodu stosowany będzie dany skrót**, np.: „Katechizm Kościoła Katolickiego (dalej: KKK)”. W przypadku symboli w zasadzie wystarczy, gdy używając danego symbolu po raz pierwszy poda się jego znaczenie, np. „T” (czas).

Wzór strony „Wykazu skrótów”

WYKAZ SKRÓTÓW	
AA	Sobór Watykański II, Dekret o apostołstwie świeckich <i>Apostolicam actuositatem</i>
AAS	Roczniki oficjalnego biuletynu Stolicy Apostolskiej <i>Acta Apostolicae Sedis</i>
AG	Sobór Watykański II, Dekret o działalności misyjnej Kościoła <i>Ad gentes divinitus</i>
BF	Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła <i>Breviarium Fidei</i>
DCE	Benedykt XVI, Encyklika <i>Deus caritas est</i>
DiM	Jan Paweł II, Encyklika <i>Dives in misericordia</i>
EiA	Jan Paweł II, Adhortacja apostolska <i>Ecclesia in Africa</i>
EV	Jan Paweł II, Encyklika <i>Evangelium Vitae</i>
FC	Jan Paweł II, Adhortacja apostolska <i>Familiaris consortio</i>
LF	Franciszek, Encyklika <i>Lumen fidei</i>
MD	Jan Paweł II, List apostolski motu proprio <i>Misericordia Dei</i>
NMI	Jan Paweł II, List apostolski <i>Novo millennio ineunte</i>
ReP	Jan Paweł II, Adhortacja apostolska <i>Reconciliatio et poenitentia</i>
SD	Jan Paweł II, List apostolski <i>Sabifici doloris</i>
TMA	Jan Paweł II, List apostolski <i>Tertio millennio adveniente</i>
VS	Jan Paweł II, Encyklika <i>Veritatis splendor</i>

2.3. Umiejscowienie skrótów i symboli w zdaniu

Podobnie jak nie należy rozpoczynać zdania od cyfry (np. przywołując datę – 3 września 1989 r., zamiast: Dnia 3 września 1989 r.), również w przypadku skrótów należy **unikać stosowania ich na początku zdania**. Należy również wystrzegać się umieszczania ich w bezpośrednim sąsiedztwie innych skrótów. Wyjątek stanowi podawanie przysługujących komuś tytułów (np. prof. dr hab.). Przykład złego zwyczaju stosowania skrótów: „Np. m.in. prof. Jan Kowalski, zauważył, iż teologia uprawiana w Collegium Bobolanum jest otwarta na dialog międzyreligijny.”. **Skrótów**

nie powinno się także stosować w nagłówkach (tytuły pracy, rozdziałów, podrozdziałów).

2.4. Skracanie imion

Osobną kwestię stanowi **skracanie imion przywoływanych postaci**. Używając w tekście głównym imion i nazwisk należy za pierwszym razem podać pełne imię oraz nazwisko, zaś w dalszej części pracy ograniczyć się do podania pierwszej litery (inicjału) imienia (z kropką) oraz pełnego nazwiska. Powinno się **unikać podawania samych nazwisk** z pominięciem imienia lub jego inicjału.

2.5. Pismo Święte – skróty biblijne - sigła

Powołując w publikacji określony fragment Pisma Świętego należy podać odpowiedni tytuł księgi lub jego *siglum* (łac. skrót) oraz numer rozdziału i wersetu. W tytułach ksiąg biblijnych prawie wszystkie wyrazy zwyczajowo zapisuje się wielkimi literami: Księga Wyjścia, Ewangelia według św. Marka, 2 List do Koryntian. W pracach magisterskich z teologii przytaczane tytuły ksiąg biblijnych oznacza się zazwyczaj za pomocą sigłów, np..

2 Krl 4,8

2 Krl 4,8n

2 Krl 4,8-10

2 Krl 4-5

2 Krl 4-5,10

2 Krl 4,8-10.12.16.20-28

2 Krl 4,8-5,27

2 Krl 4,8-5,27; 6,1-7; 24,62-25,7

Skróty nazw ksiąg Pisma Świętego:

ST - Stary Testament

Rdz	Księga Rodzaju	Prz	Księga Przysłów
Wj	Księga Wyjścia	Koh	Księga Koheleta
Kpl	Księga Kapłańska	Pnp	Pieśń nad Pieśniami
Lb	Księga Liczb	Mdr	Księga Mądrości
Pwt	Księga Powtórzonego Prawa	Syr	Mądrość Syracha
Joz	Księga Jozuego	Iz	Księga Izajasza
Sdz	Księga Sędziów	Jr	Księga Jeremiasza
Rt	Księga Rut	Lm	Lamentacje

1 Sm	1 Księga Samuela	Ba	Księga Barucha
2 Sm	2 Księga Samuela	Ez	Księga Ezechiela
1 Krl	1 Księga Królewska	Dn	Księga Daniela
2 Krl	2 Księga Królewska	Oz	Księga Ozeasza
1 Krn	1 Księga Kronik	Jl	Księga Joela
2 Krn	2 Księga Kronik	Am	Księga Amosa
Ezd	Księga Ezdrasza	Ab	Księga Abdiasza
Ne	Księga Nehemiasza	Jon	Księga Jonasza
Tb	Księga Tobiasza	Mi	Księga Micheasza
Jdt	Księga Judyty	Na	Księga Nahuma
Est	Księga Estery	Ha	Księga Habakuka
1 Mch	1 Księga Machabejska	So	Księga Sofoniasza
2 Mch	2 Księga Machabejska	Ag	Księga Aggeusza
Hi	Księga Hioba	Za	Księga Zachariasza
Ps	Księga Psalmów	Ml	Księga Malachiasza

NT - Nowy Testament

Mt	Ewangelia wg św. Mateusza	1 Tm	1 List do Tymoteusza
Mk	Ewangelia wg św. Marka	2 Tm	2 List do Tymoteusza
Łk	Ewangelia wg św. Łukasza	Tt	List do Tytusa
J	Ewangelia wg św. Jana	Flm	List do Filemona
Dz	Dzieje Apostolskie	Hbr	List do Hebrajczyków
Rz	List do Rzymian	Jk	List św. Jakuba
1 Kor	1 List do Koryntian	1 P	1 List św. Piotra
2 Kor	2 List do Koryntian	2 P	2 List św. Piotra
Ga	List do Galatów	1 J	1 List św. Jana
Ef	List do Efezjan	2 J	2 List św. Jana
Flp	List do Filipian	3 J	3 List św. Jana
Kol	List do Kolosan	Jud	List św. Judy
1 Tes	1 List do Tesaloniczan	Ap	Apokalipsa św. Jana
2 Tes	2 List do Tesaloniczan		

3. Cytaty i sposoby cytowania

3.1. Zasady ogólne

Cytat oznacza **dosłowne przytoczenie w tekście pisanym czyichś słów** (łac. *citare* – przywołać, powołać się). Każdorazowo cytat powinno opatrywać się **cudzysłowem w postaci dwóch par przecinków okrągłych**, w które ujmuje się wyrazy cytowane. **Nie każdy natomiast cudzysłów oznacza cytat**. Stosuje się je bowiem również, gdy:

- 1) Zamierza się wyeksponować słowa używane zazwyczaj w innym kontekście i znaczeniu (np. „Lokomotywą” kampanii wyborczej partii X okazał się charyzmatyczny poseł Jan Kowalski).
- 2) Zamierza się nadać danej nazwie zabarwienie ironiczne (zabieg stosowany raczej poza pracami naukowymi), np. Po przewodniczącym Janie Nowaku zawsze spodziewać się można „błyskotliwej” repliki.

W przypadku cytatów zaleca się rozważyć co do częstotliwości ich stosowania (chyba, że wymaga tego szczególny charakter pracy, poświęconej np. nauczaniu danego autorytetu na jakiś temat). **Nie cytuje się przede wszystkim wiedzy podstawowej dla danej dyscypliny**, rzeczy, które powinny być oczywiste zarówno dla piszącego, jak i czytającego pracę. Zbyt częste używanie cytatów, grozi powstaniem zjawiska zwanego potocznie **cytatologią**. Stanowi ona synonim myślenia odtwórczego, niesamodzielnego i nieudolnego „sklejania” ze sobą cudzych myśli.

Cytować powinno się w zasadzie dopiero wówczas, gdy przekazanie konkretnych myśli własnymi słowami wiąże się z ryzykiem zmiany ich sensu lub też gdy chce się podkreślić użycie przez cytowanego autora takich, a nie innych słów. Zwyczajem niezasługującym na pochwałę jest cytowanie samego siebie, tzn. zamieszczanie w danej pracy cytatów z innego opracowania swojego autorstwa. Naturalnie każdemu cytatowi **powinien towarzyszyć przypis**, wskazujący na źródło jego pochodzenia.

W przypadku **długich, kilkuzdaniowych cytatów**, należy każdorazowo **poprzedzać je dwukropkiem**. Taki wymóg **nie obowiązuje, gdy cytowane są jedynie pewne frazy, sformułowania**.

Cytat spełnia bardzo istotną funkcję, jeśli chodzi o **zachowywanie cudzych praw autorskich**. Stanowi zabezpieczenie przed oskarżeniem o plagiat. Przytoczenie jakiegoś tekstu bez cudzysłowu i odnośnika (przypisu) do jego źródła stanowi naruszenie prawa.

3.2. Skracanie cytatów

Można **skracać cytat** poprzez wstawienie do cytowanego fragmentu – na początku, końcu lub w środku – wielokropka w nawiasie okrągłym stanowiącego informację, że w tym właśnie miejscu znajduje się w oryginale tekst, z którego w określonym

przypadku rezygnuje się, ze względu m.in. na jego mniejsze znaczenie dla danego opracowania.

Przykład:

„O czym więc będziemy mówić w tym roku? Właściwie (...) chciałbym spróbować w jakimś stopniu zamknąć, zakończyć serię badań. Wszystko to drepcze w miejscu; wiele rzeczy się powtarza i wiele pozostaje bez związku ze sobą (...). Słowem jak to się mówi, nic z tego nie wynika”³.

3.3. Podkreślenie w cytacie

Dopuszczalne jest ingerowanie w tekst cytatu poprzez **pogrubienie** danego fragmentu. Należy wówczas, używając **nawiasu kwadratowego** zastrzec, iż jest to ingerencja osoby cytującej.

Przykład:

„Francuski filozof uważa, że **polityka jest wojną** [podkreślenie autora] prowadzoną przy użyciu innych środków. Odwrócenie zaś tej maksymy niesie za sobą pewne konsekwencje”⁸.

3.4. Komentarz odautorski w cytacie

Zdarza się czasem, że **bez interwencji autora, cytat może być niezrozumiały bądź zrozumiany opacznie**. Ma to znaczenie w przypadku, gdy cytuje się fragment większej wypowiedzi, w której cytowany autor stosuje pewne skróty, wyjaśnione w innej części (nie cytowanej) pracy. Najczęściej wystarcza wówczas dodanie w **nawiasie kwadratowym** odpowiedniego wyrazu z zastrzeżeniem, że ingerencja ta jest dziełem piszącego pracę magisterską.

Przykład:

„Filozofowie postrzegali prawo suwerena w sposób bardziej łagodny [szczególnie filozofowie nowożytni – A.F.], nie przyznając mu tak szeroko pojętej dowolności. Za przykład uchodzić może lewiatan Thomasa Hobbesa”⁵.

3.5. Cytat w cytacie

Kolejnym istotnym przypadkiem wymagającym skomentowania jest tzw. **cytat w cytacie**. Jeżeli cytowany fragment zawiera w sobie cytat, należy wówczas

zastosować **znaki trójkątne**. Jeśli to możliwe, powinno się unikać cytatów wielokrotnie złożonych, gdyż nie są one ze swej natury dostatecznie przejrzyste.

Przykład:

„Biopolityka również jest nieodłącznym elementem rozwoju kapitalizmu, ponieważ »mogła przetrwać jedynie za cenę kontrolowanego wtłoczenia ciał w aparat wytwórczy« i dostosowania zjawisk populacyjnych do procesów ekonomicznych”⁴².

4. Przypisy

4.1. Zasady ogólne

Przypisy stanowią przede wszystkim **informację, że autor pracy odwołuje się do konkretnych materiałów źródłowych oraz opracowań.**

Obok **funkcji dokumentacyjnej** polegającej na przywołaniu danej pozycji bibliograficznej, przypisy mogą również spełniać **funkcję polemiczną, objaśniającą, ilustrującą lub uzasadniającą** szczegółowo (poza tekstem właściwym) postawioną w pracy tezę. Wyprowadzenie poza tekst główny pewnych myśli ma na celu wygłoszenie uwag dodatkowych, które mogą być dla czytelnika interesujące, ale które mniej wiążą się z głównym nurtem rozważań albo też związane są z nim, lecz – zamieszczone w tekście głównym – mogłyby go zbytnio komplikować.

Przypisy stanowią przy tym **nieodzowny warunek pracy naukowej**. Na ogół umieszcza się je **na dole strony**, stosując numerację (odsyłaczy) ciągłą w skali całej pracy lub poszczególnych rozdziałów (do rzadkości należy numeracja zamknięta w obrębie strony). Dopuszczalne jest umieszczenie przypisów na końcu każdego rozdziału (wówczas każdy rozdział zaczyna się od przypisu nr 1). W praktyce utrudnia to jednak lekturę pracy. **Sporządzając przypisy należy zawsze pamiętać o tym, żeby:**

- 1) Konsekwentnie stosować raz przyjętą nomenklaturę, np. nie stosować wymiennie *op. cit.* z *art. cyt.*, *ibidem* z *tamże*.
- 2) Nie umieszczać w przypisach niczego, co należy do tekstu właściwego oraz niczego, co nie dotyczy pracy.

- 3) Tekst przypisu nie dominował pod względem objętości nad tekstem głównym pracy.
- 4) Nie odsyłać do właśnie redagowanego tekstu (i jeszcze oficjalnie nieopublikowanego).
- 5) Kilka pozycji bibliograficznych w obrębie jednego przypisu oddzielać średnikiem (nie zaś przecinkiem i kropką).
- 6) Przypis rozpoczynał się zawsze z dużej litery i kończył zawsze kropką (ostatnia cytowana pozycja, jeśli w obrębie jednego przypisu jest ich więcej).
- 7) Tytuły dzieł oraz artykułów podawać bez cudzysłowów (można natomiast używać kursywy).
- 8) W przypisach (a także w „Bibliografii”) nie stosować tytułów przysługujących autorom (np.: ks., prof., abp, hr., JE itp.).
- 9) Używać skrótów czasopism, publikacji oraz innych pozycji, o ile wcześniej zostały one wyjaśnione.
- 10) Konsekwentnie stosować (lub nie stosować) podawanie nazwy wydawnictwa w przypadku książek.

4.2. Rodzaje przypisów – kryterium funkcji i celu

Na podstawie kryterium funkcji i celu, czyli w odpowiedzi na pytanie czemu ma służyć dany przypis, wyróżnia się zasadniczo **sześć rodzajów przypisów**. Są to przypisy: źródłowy zwykły, źródłowy rozszerzony, polemiczny zwykły, polemiczny rozszerzony, dygresyjny i odsyłający. Każdy z nich odgrywa określoną rolę w tekście naukowym.

4.2.1. Przypis źródłowy zwykły (dokumentujący)

Stosuje się go, gdy w tekście głównym został **zacytowany lub bardzo dokładnie streszczony** fragment jakiejś pracy, o którym informujemy w formie przypisu. Są to najprostsze, a często i najkrótsze z przypisów. **Wskazują tylko źródło pochodzenia** cytatu, informacji, opinii, danych liczbowych itd. Temu przypadkowi **nie towarzyszą znaki „Por.” i „Zob.”**.

Przykład:

¹ J. Locke, *Dwa traktaty o rządzie*, tłum. Z. Rau, Warszawa 1992, s. 164.

² S. Wróbel, *Polityka niebezpieczeństwa*, „Przegląd Polityczny” 2011 nr 106, s. 143-144.

4.2.2. Przypis źródłowy rozszerzony

Stosuje się go, gdy **poza wskazaniem źródła przytacza się dodatkowo jakiś cytat lub gdy omawia się (streszcza)** albo parafrazuje bliżej przywołane poglądy w samym przypisie zamiast w tekście głównym. Mają one jednak tylko pośredni związek z głównym tokiem wyводу i dlatego też nadmienia się o nich w przypisie.

Przykład:

¹ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, nr 1023. Niebem nazywane jest doskonale życie w Bogu, komunია i miłość z Trójcą Świętą, z Maryją, aniołami i wszystkimi świętymi; niebo jako pełnia życia jest stanem najwyższego szczęścia, a przez to celem ostatecznym i spełnieniem najgłębszych dążeń człowieka. Tamże, nr 1024.

³² M.A. Krapiec, *Dlaczego zło?*, Lublin 2005, s. 114. Człowiek dopóki ma nadzieję uniknięcia tego zła, mimo że obecnie nie może mieć tego czego chce, zachowuje jednak dążenie do usunięcia tego, co jest szkodliwe i przykre. Tragizm nie jest więc wyrazem nieodwracalnej rozpacz, która przeciwstawia się nadziei, jest brakiem nadziei. „Kochając siebie samych, staramy się powstałe braki, zło, usunąć. To rodzi w nas nadzieję przewyciężenia zła i osiągnięcia dobra. Gdy jednak poznamy, że ubytek bytu i dobra jest zbyt wielki, gdy spostrzeżemy, że nie jest możliwe naprawić ubytki, usunąć braki, a przez to uzyskać dobro nas samych – następuje zupełna utrata sił w realizowaniu nadziei przewyciężenia zła i osiągnięcia dobra”. Tamże, s. 115.

⁴³ L.-M. Grignion de Montfort, *List do przyjaciół Krzyża*, Kraków 2005, s. 3. Prawdopodobnie był to szkic przewodnika duchowego dla osób, które poświęciły swoje cierpienia zbawczej misji Chrystusa. Tamże, s. 8.

Zwłaszcza w przypadku przypisów źródłowych powinno się **w miarę możliwości zawsze wskazywać bezpośrednio źródło informacji, a nie podawać je za kimś innym**. Przypadki tzw. cytowania pośredniego („z drugiej ręki”) powinny mieć miejsce tylko wówczas, gdy źródło jest niezwykle ważne i gdy bezpośrednio sięgnięcie do niego jest bardzo utrudnione lub niemożliwe.

Przykład:

¹⁵ Cyt. za: J. Topolski, *Marxizm i historia*, Warszawa 1977, s. 304.

²⁸ Cyt. za: M. Foucault, *Nadzór i kara*, tłum. T. Komendant, „Literatura na Świecie” 1988 nr 6, s. 273. Jest to opis egzekucji karnej, zamieszczony na łamach *Gazette d'Amsterdam* z kwietnia 1757 r.

4.2.3. Przypis polemiczny zwykły

W tym przypadku ma miejsce odesłanie czytelnika do źródła tekstu wyrażającego poglądy innego autora, z którymi piszący pracę nie zgadza się i z którymi polemizuje (w całości lub częściowo). Polemika nawiązana zostaje w tekście głównym. Tekst zakończony odsyłaczem (przypisem) **wyraża myśl własną autora, ale pozostającą w relacji do innych poglądów i racji**. Ten rodzaj przypisu ma za zadanie odesłanie czytelnika do wypowiedzi innego autora, z którym piszący pracę nie zgadza się, by mógł on **lepiej zrozumieć istotę różnicy poglądów** (porównać ze sobą dwie lub kilka wypowiedzi). To zaś **odróżnia ten rodzaj przypisu od przypisów źródłowych**, które informują o zapożyczeniu cudzej myśli w postaci cytatu lub streszczenia. Tekst tego przypisu zaczyna się od znaku „**Por.**” (porównaj).

Przykład:

⁵ Por. R. Otowicz R., *Etyka życia. Bioetyczny i teologiczny kontekst problematyki życia poczętego*, Kraków 1998, s. 14-18.

⁸ Por. J. Warzeszak, *Teologia modlitw maryjnych zamieszczonych w adhortacjach i encyklikach Jana Pawła II*, „Studia Bobolanum” 2022 nr 2, s. 71.

4.2.4. Przypis polemiczny rozszerzony

Zadaniem przypisu polemicznego rozszerzonego jest, poza wskazaniem źródła tekstu będącego przedmiotem polemiki, **przeprowadzenie dyskusji z innymi poglądami**. Ma to wówczas miejsce **poza głównym nurtem rozważań** (tekstem właściwym). Umotywowane jest to przekonaniem, że umieszczenie takiej polemiki w tekście głównym rozbijałoby tok wywodu. Naturalnie przypis polemiczny powinien nie tylko sygnalizować różnicę zdań, ale również przedstawiać stosowne racje za przyjęciem odmiennego stanowiska przez autora pisanej pracy. Temu przypadkowi również **towarzyszą znaki „Por.”**.

Przykład:

⁵ Niewłaściwe rozumienie bioetyki charakterystyczne dla dzisiejszych naukowców, sprowadziło samą bioetykę na manowce. Doprowadziło do polaryzacji bioetycznych stanowisk. Nie jest ona – wbrew intencjom twórcy bioetyki – miejscem dialogu w obronie życia. Stała się areną nieusuwalnych sporów biomedycznych, toczonych między bioetykami o proveniencji teleologicznej i deontologicznej. Por. T. Biesaga, *Bioetyka*, w: A. Muszala (red.), *Encyklopedia Bioetyki. Personalizm chrześcijański*, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2007², s. 63-64.

Warto zauważyć, że znak „**Por.**” **nie musi być ściśle zarezerwowany dla przypisu polemicznego**. Znajduje on bowiem zastosowanie także w **przypadku parafrazowania**, gdy autor przekształca daną myśl, nie nadając jej przy tym najczęściej charakteru polemicznego. Znak „Por.” odsyła wówczas czytelnika do oryginalnego brzmienia danej konstrukcji myślowej. Zazwyczaj jednak z kontekstu wypowiedzi daje się wywnioskować, czy przypis zaczynający się od „Por.” ma charakter polemiczny czy też nie.

4.2.5. Przypis dygresyjny

Ma on zastosowanie w sytuacji, gdy autor umieszcza w przypisie **dygresje, uwagi, mające bardzo luźny związek z tekstem właściwym, nie nadając temu przy tym charakteru polemicznego**. Często mają one charakter autorski i wynikają z obserwacji własnej piszącego pracę. W przypisach tego typu zazwyczaj nie wskazuje się zatem żadnych źródeł. Jeśli jednak piszący pracę decyduje się na ich przywołanie, to wówczas temu przypadkowi towarzyszą (choć zdarza się to rzadko) **znaki „Zob.” albo „Zob. także”**. Postulat nienadużywania tych znaków w przypisie dygresyjnym wynika z faktu, iż w zasadzie przysługują one przypisowi odsyłającemu.

Przykład:

⁹ Bioetyka jednak nie zaczęła się w czasach Hipokratesa. Nie zajmuje się tylko kwestiami medycznymi. Nie jest subdyscypliną filozoficzną. Nie jest tylko etyczną oceną badań prenatalnych, przerywania ciąży, sztucznych technik reprodukcji, klonowania, eutanazji, transplantacji czy inżynierii genetycznej. Bioetyka bowiem jest autonomiczną dyscypliną naukową.

¹⁴ Pierwotna koncepcja bioetyki – dziś niestety przez wielu bioetyków zapomniana – zostaje przedstawiona przez Van R. Pottera w jego programowej publikacji: *Bioethics. Bridge to the Future* (1971). Zob. V.R. Potter, *Humility with Responsibility – A Bioethic for Oncologists: Presidential Address*, „Cancer Research” 1975 nr 35, s. 2297.

4.2.6. Przypis odsyłający

Stosuje się go, gdy **odsyła się czytelnika do innych opracowań albo do innych fragmentów swojej pracy**, głównie w celu otrzymania **dokładniejszych informacji**. Odsyła się zatem do innej pozycji, której lektura pozwala na lepsze zrozumienie treści prezentowanych w tekście właściwym. Temu przypadkowi towarzyszą najczęściej znaki „**Zob.**”, „**Zob. także:**”. Nie są one konieczne, gdy tekst przypisu jednoznacznie określa jego charakter. Jeżeli w pracy znajduje się „Aneks”, wówczas odpowiednie przypisy do tekstu głównego powinny informować o jego treści.

Przykład:

³ Zob. B. Chyrowicz, *Argumentacja we współczesnych debatach bioetycznych*, w: W. Galewicz (red.), *Etyczne i prawne granice badań naukowych*, Kraków 2009, s. 13-20.

¹⁴ Wspomnianą argumentację przytoczono w poprzednim rozdziale przy omawianiu problematyki statusu płodu ludzkiego.

¹⁸ Szerzej na ten temat: A. Schopenhauer, *Erystyka czyli sztuka prowadzenia sporów*, Warszawa 1983, 53-112.

¹⁹ Zob. także: Ch. Lowney, *Lider. Papież Franciszek*, tłum. M. Chojnacki, Kraków 2014.

²⁴ Zob. Aneks, 23-B.

³⁵ Zob. schemat nr 8 zamieszczony na s. 34 niniejszej pracy.

Wyznacznikiem dobrej pracy naukowej jest **umiejętne stosowanie wszystkich rodzajów przypisów**. Urozmaicają one lekturę, jak również stwarzają podstawę do weryfikacji prowadzonych badań. **Poprzestanie jedynie na przypisach źródłowych zdecydowanie obniża wartość danej pracy naukowej.**

4.3. Rodzaje przypisów – kryterium źródła

Kolejny podział przypisów oparty jest na kryterium rodzaju źródeł będących przedmiotem konkretnego przypisu. Poniżej omówione zostaną następujące przypadki: przypisy do prac samoistnych, do rozdziałów w pracach samoistnych (jeśli posiada ona więcej niż jednego autora), artykułów w pracach zbiorowych, artykułów w czasopismach oraz do pozostałych źródeł i opracowań.

4.3.1. Prace samoistne

Przykład:

⁶ Z. Szawarski, *Mądrość i sztuka leczenia*, Gdańsk 2005, s. 12-13.

⁷ Ph.S. Kaufman, *Why You Can Disagree and Remain a Faithful Catholic*, Bloomington 1989, s. 6.

⁹ M. Flick, Z. Alszeghy, *Il mistero della croce: saggio di teologia sistematica*, Brescia 1978, s. 20-25. (autorów/redaktorów oddzielamy przecinkiem)

²³ R.B. Williams, *Ethics and the Limits of Philosophy*, t. 2, Cambridge 1985, s. 110-112. (t. 2 – oznacza drugi tom)

²⁸ T. Woś i in., *Wiedza o społeczeństwie*, Warszawa 2003, s. 200. (i in. – oznacza, że praca ma więcej niż 3 autorów)

4.3.2. Rozdział w pracach samoistnych

Przykład:

⁸ W. Poznaniak, *Etyka opieki wobec osób ciężko chorych i umierających*, w: J. Brzeziński i in., *Etyka zawodu psychologa*, Warszawa 2008, s. 269-270.

4.3.3. Artykuł w pracach zbiorowych

Przykład:

¹ J. Kowański, *Dezyderaty stawiane teologom moralistom w encyklice Veritatis splendor*, w: E. Janiak (red.), *W prawdzie ku wolności*, Wrocław 1994 s. 146-146.

¹⁹ H. Ward, *Teoria racjonalnego wyboru*, w: D. Marsh, G. Stoper (red.), *Teorie i metody w naukach politycznych*, tłum. J. Tegnorowicz, Kraków 2006, s. 47-52.

⁴³ T. Styczeń, *Etyka a teologia moralna*, w: Z. Kalita (opr.), *Etyka w teorii i praktyce. Antologia tekstów*, Wrocław 2001, s. 96-97.

4.3.4. Artykuł w czasopiśmie

Przykład:

¹ W. Grzybowski, *Kierownictwo duchowe w pismach Tomasza Mertona*, „Studia Bobolanum” 2007 nr 2, s. 171. (tytuł czasopisma w pełnym brzmieniu – zawsze w cudzysłowie)

⁶ K. Wojtas, *Marketing parties – new type and renewal of political parties?*, „Studia Bobolanum” 2006 nr 4, s. 13-29. (tytuł czasopisma w skrócie – bez cudzysłowu)

⁹ J. Rodríguez, *Żołnierze papieża. Jezuita – niewygodny zakon*, „Forum” 2008 nr 1, s. 28-35.

¹¹ O. Nawrot, *Klauzula sumienia w zawodach medycznych w świetle standardów Rady Europy*, „Zeszyty Prawnicze BAS” 2012 nr 3 (35), s. 11-22.

4.3.5. Artykuł w gazecie codziennej

Przykład:

² J. Głuszak, *Kto nienawidzi lewicy*, „Gazeta Wyborcza” 2015, 3-4 stycznia, s. 19.

³ J. Lewandowski, *Rozwijamy się za wolno*, „Rzeczpospolita” 2015, 2 stycznia, s. A7.

4.3.6. Dokumenty Kościoła, dokumenty urzędowe, akty prawne

Przykład:

³ Sobór Watykański II, Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*, nr 8.

³ Jan Paweł II, Encyklika *Evangelium vitae*, Watykan 1995, nr 59.

³ *Ustawa o organizmach genetycznie modyfikowanych z dnia 22 czerwca 2001 r.*, Dz.U. 2001 Nr 76, poz. 811 z późn. zm.

⁵ *Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych 1803/XVII z 14 grudnia 1962 r.*, UN Yearbook 1962, t. 4, s. 1245-1249.

⁶ MP 1998 Nr 44, poz. 618 ze zm.

4.3.7. Recenzje

Przykład:

W przypadku, gdy recenzja **nie posiada własnego tytułu**:

⁸ K. Pieniak (rec.), S. Warzeszak, *Darować życie. Bioetyka w debacie publicznej z Kościołem*, Wyd. Ojców Franciszkanów, Niepokalanów 2008, ss. 174, „Studia Bobolanum” 2009 nr 2, s. 155-157.

W przypadku, gdy recenzja **posiada własny tytuł**:

⁹ S. Galkowski (rec.), *Polityka – myślenie – religia*, (A. Bobko, *Myślenie wobec zła. Polityczny i religijny wymiar myślenia w filozofii Kanta i Tischnera*, Instytut Myśli Józefa Tischnera, Uniwersytet Rzeszowski, Kraków-Rzeszów 2007, ss. 384), „Civitas” 2007 nr 10, s. 256.

4.3.8. Wywiady

Przykład:

⁷ M. Foucault (w rozmowie z J.J. Brochier), *Gry władzy*, „Literatura na Świecie” 1988 nr 6, s. 309.

4.3.9. Przedruki

W tym przypadku zaleca się dotarcie do źródła i podanie w przypisie bezpośrednich danych źródłowych. Jeżeli jest to z jakichś istotnych względów niemożliwe, dopuszczalne jest zastosowanie poniższej opcji.

Przykład:

¹ S. Rosenkranz, L. Tayk, *Cud nad Bosforem*, „Forum” 2001 nr 30, s. 4 (przedruk za: „Stern” 24.VI.2001).

4.3.10. Strony internetowe, blogi, fora internetowe (.html, .htm, .php, .asp)

Przykład:

Przypis dotyczy materiału znajdującego się **wyłącznie** na stronie internetowej:

² U. Janicka-Krzywda, *Czas ucieka, wieczność czeka...*, w: <http://www.deon.pl/po-godzinach/kultura--sztuka/inne/art,1376,czas-ucieka-wiecznosc-czeka.html>, dostęp: styczeń 2015.

⁴ B. Owczarski, *Jezuici czyli tam gdzie decydują się losy świata*, w: <http://collegiumpolitique.blogspot.com/>, dostęp: grudzień 2014.

⁶ *Cztery wieko doświadczenia Collegium Bobolanum*, w: <https://pl-pl.facebook.com/pages/Collegium-Bobolanum/170072816343525>, dostęp: styczeń 2015.

⁸ <http://poswiatowska-projekt.blog.onet.pl/2010/05/17/muzyka/>, dostęp: listopad 2014.

4.3.11. Publikacje internetowe w formie dok. tekstowych (.doc, .pdf, .rtf)

¹⁷ Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie Sekcja św. Jana Chrzciciela, *Folder*, w: https://www.pwtw.pl/uploads/aktualnosci_pliki/PWTW_042012_s.pdf, dostęp: styczeń 2015, s. 7.

¹⁹ J.T. Bretzke (opr.), *Magisterium and Moral Theology Bibliography*, w: <https://www2.bc.edu/.../MagisteriumBibliography.pdf>, dostęp: styczeń 2015, s. 4.

4.3.12. Aneksy w pracy magisterskiej

Przykład:

⁶ Zob. Aneks, s. XXII, tab. 3.

⁷ Więcej szczegółowych informacji na ten temat: Aneks, 1B.

4.3.13. Komputeropisy, maszynopisy i rękopisy

Przykład:

⁹ R. Nowakowski, *Wykaz tematów obowiązujących do egzaminu z przedmiotu „Teologia moralna szczegółowa I”*, materiał dydaktyczny, AKW Collegium Bobolanum, Warszawa 2021, mps. (mps – oznacza maszynopis)

¹¹ A.A. Buka, *Europa w ujęciu kardynała Josepha Ratzingera*, praca magisterska, PWTW Collegium Bobolanum, Warszawa 2014, kps.
(kps – oznacza komputeropis)

4.3.14. Uwagi dodatkowe

Jeżeli dane dzieło posiada **więcej niż 3 autorów**, można podać nazwiska wszystkich autorów z zachowaniem oryginalnej kolejności, lub też wyłącznie nazwisko pierwszego z nich z dodatkiem skrótu: **„i in.”** (i inni).

Przykład:

¹³ J. Brzeziński i in., *Etyka zawodu psychologa*, Warszawa 2008.

²⁴ Ch.E. Curran i in., *Dissent in and for the Church*, New York, 1969.

Jeżeli pozycja jest **tłumaczona i nazwisko tłumacza (tłumaczy) umieszczone jest w danym dziele**, można wówczas uwzględnić te dane w przypisie, wstawiając je zaraz po tytule. Należy wówczas nazwisko tłumacza (tłumaczy) poprzedzić skrótem: **„tłum.”** lub **„przekł.”**.

Przykład:

⁸ A. Toffler, H. Toffler, *Budowa nowej cywilizacji*, tłum. J. Łoziński, Poznań 1996, s. 4-8.

⁹ M. Foucault, *Nadzór i kara*, przekł. T. Komendant, „Literatura na Świecie” 1988 nr 6, s. 273.

Jeżeli cytowany materiał **nie zawiera informacji o miejscu lub/i roku wydania**, należy wówczas w odpowiednim miejscu przypisu poinformować o tym czytelnika używając odpowiedniego skrótu.

Przykład:

W przypadku braku informacji **o miejscu** wydania:

² A. Stępień, *Wstęp do filozofii*, b.m.w. 1989.

W przypadku braku informacji **o roku** wydania:

³ K. Adam, *Istota katolicyzmu*, Poznań b.r.w.

W przypadku braku informacji **o miejscu i roku** wydania:

⁸ L.J. Barnatek, *Żywy Święty Maksymilian Maria Kolbe*, b.m.r.w.

4.3.15. Zasady cytowania – ciąg przypisów

- 1) W przypadku, gdy autor w następnym z kolei przypisie odwołuje się do fragmentu z tej samej strony cytowanej wcześniej pozycji:

¹ I. Kant, *Uzasadnienie metafizyki moralności*, tłum. M. Wartenberg, Kety 2001, s. 62.

² Tamże.

- 2) Jeżeli dana pozycja cytowana jest w następnym z kolei przypisie, lecz przypis odnosi się do innej niż poprzednio strony danej pozycji, stosuje się zapis:

¹ I. Kant, *Uzasadnienie metafizyki moralności*, tłum. M. Wartenberg, Kety 2001, s. 62.

² Tamże, s. 63.

- 3) Jeżeli dana pozycja cytowana jest w przypisie nienastępującym bezpośrednio w przypadku, gdy w danej pracy przywoływana jest więcej niż jedna praca danego autora tego samego rodzaju:

- a) W przypadku prac samoistnych oraz prac zbiorowych jako całości:

¹ I. Kant, *Uzasadnienie metafizyki moralności*, tłum. M. Wartenberg, Kety 2001, s. 62.

⁸ I. Kant, *Krytyka praktycznego rozumu*, Kety 2002, s. 140-142.

²⁶ I Kant, *Uzasadnienie metafizyki moralności...*, dz. cyt., s. 78-80.

- b) W przypadku czasopism (artykułów w czasopismach) oraz artykułów w pracach zbiorowych:

⁶ J. Stala, *Implikacje pedagogiczno-katechetyczne realizacji zadań rodziców chrześcijańskich w kontekście zagrożeń i wyzwań współczesnej rodziny*, „Studia Bobolanum” 2011 nr 2, s. 140-141.

¹⁹ J. Stala, *Stale ożywianie świadomości apostoelskiej nauczyciela religii i katechety*, „Studia Bobolanum” 2012 nr 2, s. 90.

²⁸ J. Stala, *Implikacje pedagogiczno-katechetyczne...*, art. cyt., s. 143.

³ S. Warzeszak, *Ochrona funkcji prokreacyjnych małżeństwa w świetle encykliki „Evangelium Vitae” Jana Pawła II*, w: J. Brusilo, A. Świerczek (red.), „Evangelium vitae” – most ku przyszłości, Kraków 2011, s. 82-83.

²⁴ S. Warzeszak, *Teologia wobec wyzwań bioetyki*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 1994 nr 7, s. 176.

— ⁸⁹ S. Warzeszak, *Ochrona funkcji prokreacyjnych małżeństwa...*, art. cyt., s. 84.

c) W sytuacji, gdy w pracy lub rozdziale (jeśli każdy rozdział posiada odrębną numerację przypisów) cytowana jest **tylko jedna praca danego rodzaju** (artykuł w czasopiśmie lub pracy zbiorowej – „art. cyt.”; praca samoistna – „dz. cyt.”), autorstwa tej samej osoby, w zasadzie wystarczy wówczas zapis:

o W przypadku **monografii, prac zbiorowych jako całości**:

⁷ S. Warzeszak, *Odpowiedzialność za życie*, Warszawa 2003, s. 170-171.

³² S. Warzeszak, *Teologia wobec wyzwań bioetyki*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 1994 nr 7, s. 176.

³⁷ S. Warzeszak, dz. cyt., s. 173.

o W przypadku **czasopism** (artykułów w czasopismach) oraz **artykułów w pracach zbiorowych**:

¹ J. Kulisz, *Ku wspólnotcie narodów*, „Studia Bobolanum” 2014 nr 3, s. 75.

¹² J. Kulisz, *Wiara i kultura miejscem ważnych pytań*, Warszawa 2014, s. 76-77.

⁴⁵ J. Kulisz, art. cyt., s. 82.

³ S. Warzeszak, *Ochrona funkcji prokreacyjnych małżeństwa w świetle encykliki „Evangelium Vitae” Jana Pawła II*, w: J. Brusilo, A. Świerczek (red.), *„Evangelium vitae” – most ku przyszłości*, Kraków 2011, s. 89.

⁶ S. Warzeszak, *Odpowiedzialność za życie*, Warszawa 2003, s. 173.

²⁵ S. Warzeszak, art. cyt., s. 90.

d) W przypadku, gdy w przypisie bezpośrednio następującym lub nawet w tym samym, ma miejsce **odwołanie do innej pracy tego samego autora**, należy wówczas zastosować następujący zapis:

¹³ W. Bołoz, *Bioetyka. Jej historia i sposoby ujmowania*, „Studia ecologiae et bioethicae” 2003 nr 1, s. 163.

² Tenże, *Eklezjalne aspekty moralności chrześcijańskiej*, Kraków 1992, 114-147.

¹⁶ W. Bołoz, *Bioetyka...*, art. cyt., s. 164-165; Tenże, *Eklesjalne aspekty moralności chrześcijańskiej...*, dz. cyt., s. 148.

5. Bibliografia

5.1. Zasady ogólne

W „Bibliografii” muszą znaleźć się **wszystkie cytowane w pracy pozycje (wersja minimalna)**. Najbardziej ogólny i często stosowany podział pozwala wyróżnić dwa zasadnicze elementy „Bibliografii”. Są to: **Źródła** (podstawowe i uzupełniające) oraz **Opracowania** (podstawowe i uzupełniające).

5.2. Źródła i opracowania

1) **Źródłami** są te materiały odnoszące się do tematyki pracy (bezpośrednio lub pośrednio), **które są przedmiotem badania** (interpretacji i oceny). Jest to zatem ta część „Bibliografii”, która pozostaje **w bezpośrednim styku z badaną rzeczywistością, a właściwie jest jej przejawem**. Należy jednak pamiętać, że „źródło” jest **pojęciem względnym**. Jeżeli ktoś pisze pracę magisterską poświęconą np. stanowisku wobec wojny zawartemu w nauczaniu Jana Pawła II, wówczas to nauczanie stanowi źródło. Podobnie gdy ktoś pisze na temat problematyk eugenicznych zawartych w jakimś czasopiśmie, to wówczas artykuły zaczerpnięte z tegoż czasopisma stanowią źródła, nie zaś opracowania.

Istnieją jednak rodzaje pozycji zamieszczanych w „Bibliografii”, które zawsze stanowią źródła. Do tej kategorii zalicza się m.in. wszelkie akty normatywne (ustawy, rozporządzenia, umowy międzynarodowe, konstytucje itp.), a ponadto: odezwy, manifesty, kroniki, pamiętniki itp.

2) **Opracowaniami** są z kolei te materiały zgromadzone w „Bibliografii” i przywołane w pracy magisterskiej, które **omawiają, interpretują i oceniają rzeczywistość, będącą przedmiotem poznania naukowego**. Stanowią zatem **narzędzie badawcze**. Ich treść pozwala autorowi wstępnie rozpoznać daną rzeczywistość i ocenić wartość zgromadzonych materiałów o charakterze źródłowym. Opracowania nie są zatem przedmiotem badania (jak źródła), lecz

narzędziem umożliwiającym analizę. Stanowią one swego rodzaju „okulary”, które nakłada piszący pracę w celu lepszego zrozumienia badanego zjawiska.

5.3. Dalsze kryteria podziału

Zasadniczo przy sporządzaniu „Bibliografii” można by poprzestać na tym nieskomplikowanym podziale (jednostopniowym). Jednakże w przypadku, gdy udało się autorowi zgromadzić większą liczbę adresów bibliograficznych, „Bibliografia” stanie się bardziej przejrzysta i uporządkowana, jeśli zastosuje się dodatkowe podziały. W tym przypadku można zastosować zasadniczo trzy kryteria podziału zgromadzonych pozycji bibliograficznych: **Kryterium roli (znaczenia)**, **kryterium rodzaju (formy)** oraz **kryterium tematu**.

- 1) Pierwszorzędną pozycję zajmuje zasadniczo **kryterium roli (znaczenia)** źródła lub opracowania w perspektywie przygotowania danej pracy magisterskiej. Nie ulega wątpliwości, że część źródeł i opracowań ma w danym przypadku znaczenie fundamentalne. Korzysta się z nich często (aspekt ilościowy) lub też zapożyczone z nich sformułowania, myśli i intuicje badawcze mają istotne znaczenie dla przygotowania tekstu pracy magisterskiej (aspekt jakościowy). Pozostałe materiały zgromadzone w celu przygotowania rozprawy, mają znaczenie drugorzędne, stosuje się je posilkowo, dla uzupełnienia pewnych tez.

I tak, w obrębie **źródeł** mamy wówczas do czynienia ze: **źródłami podstawowymi** (bezpośrednio dotyczącymi tematu, będącymi głównym przedmiotem badań) i **źródłami uzupełniającymi** (dotyczącymi tematu pośrednio, posiadającymi marginalne znaczenie).

Z kolei w ramach **opracowań** wyróżnia się: **literaturę podstawową** – kluczową i fundamentalną w perspektywie realizacji tematu pracy magisterskiej, do której autor często się odwołuje, jak również **literaturę uzupełniającą** (pomocniczą). Zawiera ona na ogół pozostałe pozycje będące albo w dość luźnym związku z tematem pracy (i dlatego „odesłane na koniec kolejki”), albo w ogóle nieprzywoływane w pracy (w przypisach), mimo że mogą mieć one jakies znaczenie dla opracowania danego tematu.

Wszystkie pozycje powinny być prezentowane **w układzie alfabetycznym** w ramach poszczególnych działów. Niezależnie od tego można wprowadzić **numerację ciągłą pozycji** bibliograficznych w obrębie danej kategorii.

5.3.1. Prace samoistne

Przykład:

Sutor B., *Etyka polityczna. Ujęcie całościowe na gruncie chrześcijańskiej nauki społecznej*, Warszawa 1994.

Brusiło J., A. Świerczek, *Evangelium Vitae – most ku przyszłości*, Kraków 2011.

5.3.2. Rozdział w pracach samoistnych

Przykład:

Toeplitz-Winiewska M., *Jak uczyć etyki zawodowej na studiach psychologicznych?*, w: J. Brzeziński i in., *Etyka zawodu psychologa*, Warszawa 2008, s. 162-177.

5.3.3. Artykuł w pracach zbiorowych

Przykład:

Calvo S.M., *El valor de la salud*, w: J.R. Acosta Sario (red.), *Bioética para la sustentabilidad*, La Habana 2002, s. 553-562.

Juros H., *Ochrona środowiska naturalnego w redefinicji państwa*, w: R. Sobański, *Prawa człowieka w państwie ekologicznym*, Warszawa 1998, s. 67-104.

5.3.4. Czasopisma (artykuły w czasopismach)

Przykład:

Kawecki W., *Słowo Boże a kultury. Rozważania na kanwie adhortacji „Verbum Domini”*, „Studia Bobolanum” 2012 nr 2, s. 29-45.

Valčová K., *Teologicko-etická analýza Bonhoefferovho konceptu „dra hej milosti”*, „Teologický časopis” 2014 nr 1, s. 5-14.

5.3.5. Dokumenty Kościoła, dokumenty urzędowe, akty prawne

Przykład:

Sobór Watykański II, Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*.

Jan Paweł II, Encyklika *Evangelium vitae*, Watykan 1995.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 1991 nr 113, poz. 491.

Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych 1803/XVII z 14 grudnia 1962 r., UN Yearbook 1962, t. 4, s. 1245-1259.

5.3.6. Recenzje

Przykład:

Kulisz J. (rec.), A. Kozyra, *Mitologia japońska. Opowieści o Bogach i demonach. Konteksty kulturowe. Historia i współczesność*, ParkEdukacja, Bielsko Biala 2011, „Studia Bobolanum” 2012 nr 3, s. 150-152.

Galkowski S. (rec.), *Polityka – myślenie – religia*, (A. Bobko, *Myślenie wobec zła. Polityczny i religijny wymiar myślenia w filozofii Kanta i Tischnera*, Instytut Myśli Józefa Tischnera, Uniwersytet Rzeszowski, Kraków-Rzeszów 2007, ss. 384), „Civitas” 2007 nr 10, s. 256-263.

5.3.7. Wywiady

Przykład:

Grodzicki T. (w rozmowie z M. Zdziarskim), *Starość nie jest chorobą*, w: M. Zdziarski (red.), *StarsiRodzice.pl. Recepty na dobrą starość*, Kraków 2012, s. 13-25.

5.3.8. Przedruki

Przykład:

Rosenkranz S., Tayk L., *Cud nad Bosforem*, „Forum” 2001 nr 30, s. 2-9 (przedruk za: „Stern” 24.VI.2001).

5.3.9. Strony internetowe i publikacje internetowe

Przykład:

Kulisz J. (rec.), A. Kozyra, *Mitologia japońska. Opowieści o Bogach i demonach. Konteksty kulturowe. Historia i współczesność*, ParkEdukacja, Bielsko Biała 2011, „Studia Bobolanum” 2012 nr 3, s. 150-152.

Janicka-Krzywda U., *Czas ucieka, wieczność czeka...*, w: <http://www.deon.pl/po-godzinach/kultura-sztuka/inne/art,1376,czas-ucieka-wiecznosc-czeka.html>, dostęp: styczeń 2015.

Bretzke J.T. (opr.), *Magisterium and Moral Theology Bibliography*, w: <https://www2.bc.edu/.../MagisteriumBibliography.pdf>, dostęp: styczeń 2015, s. 4.

5.3.10. Komputeropisy, maszynopisy i rękopisy

Przykład:

Buka A.A., *Europa w ujęciu kardynała Josepha Ratzingera*, praca magisterska, PWTW Collegium Bobolanum, Warszawa 2014, kps.

Nowakowski R., *Wykaz tematów obowiązujących do egzaminu z przedmiotu „Teologia moralna szczegółowa I”*, materiał dydaktyczny, AKW Collegium Bobolanum, Warszawa 2021, mps.

6. Ostatnia strona pracy dyplomowej

Na ostatniej stronie pracy umieszczamy:

- Streszczenie,
- Słowa kluczowe,
- Tytuł pracy w języku kongresowym.

Wzór ostatniej strony

<p style="text-align: center;">STRESZCZENIE</p> <p style="text-align: center;">W pracy zostały przedstawione...</p>   <p style="text-align: center;">SŁOWA KLUCZOWE</p> <p style="text-align: center;">Sobór Watykański II, teologia pastoralna, rodzina, Jan Paweł II, Evangelium vitae, Familiaris consortio</p>   <p style="text-align: center;">The Social Role of Female in the Teaching of Early Fathers of the Church</p>
--

6.1. Streszczenie

Streszczenie powinno być napisane w języku polskim i zawierać 2000-4000 znaków. W sposób zwięzły powinno zawierać opis tematu pracy, cel, zastosowaną metodę, przebieg badań i osiągnięte wnioski/wyniki badań.

6.2. Słowa kluczowe

Słowa kluczowe tworzymy w języku polskim (maksymalnie 10 słów). Formulowane są w mianowniku liczby pojedynczej i pisane w jednym ciągu z przecinkami.

Przykład:

Sobór Watykański II, teologia pastoralna, rodzina, Jan Paweł II, Evangelium vitae, Familiaris consortio

6.3. Tytuł pracy w języku kongresowym

Pod słowami kluczowymi podajemy **przetłumaczony na język angielski tytuł pracy dyplomowej**. Tytuł nie może być pisany drukowanymi literami. Tytuł pracy dyplomowej zamiast po angielsku może być podany w innych językach kongresowych (niemiecki, francuski, hiszpański, rosyjski, włoski), ale preferowany jest język angielski

Przykład:

The Social Role of Female in the Teaching of Early Fathers of the Church